

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.186>

JEL classification: C51, D83, G14, M49

UDC: 657:006.32(043.3)

Світлана КАЛАБУХОВА

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри податкового менеджменту та фінансового моніторингу,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

E-mail: iana.kalabukhova@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-6324-2264

Scopus Author ID: 56529723500

ResearcherID: L-4551-2018

Тетяна ТОКАРЕВА

кандидат економічних наук, доцент,
доцент, кафедра аудиту,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

E-mail: tatiana.a.tokareva@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-1374-508X

ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

АНОТАЦІЯ

Вступ. Необхідність забезпечення прозорості облікової інформації обумовлена потребою зменшення асиметрії інформації для різних груп стейкхолдерів, зниження ризиків фінансового шахрайства, зміцнення корпоративного управління. Вкрай важливо оцінювати прозорість фінансової звітності в контексті правдивого подання управлінським персоналом облікової інформації про формування фінансових результатів діяльності власникам та інвесторам. Залишається невирішеною низка питань, пов'язаних з аналітичною процедурою оцінки рівня прозорості фінансової звітності компанії, яка б враховувала захист інтересів інвесторів та можливу опортуністичну поведінку управлінського персоналу.

Мета - розробка аналітичної процедури оцінки прозорості фінансової звітності компанії, що базується на визначенні зведеного показника ризику фальсифікації управлінським персоналом у фінансовій звітності інформації про формування прибутків.

Метод (методологія). Використано методи наукового узагальнення при обґрунтуванні теоретичних підходів до оцінки прозорості фінансової звітності компанії; способи загальнонаукової абстракції, індукції та дедукції, аналізу і синтезу, аналогії при розробці пропозицій щодо практичного розрахунку зведеного показника для оцінки ризику фальсифікації фінансової звітності управлінським персоналом; метод коефіцієнтів для формування інформаційної бази оцінки ризику фальсифікації фінансової звітності; індексний метод для виявлення змін коефіцієнтів, включених в модель оцінки ризику фальсифікацій фінансової звітності.

Результати. Проведено критичний аналіз існуючих у зарубіжній практиці підходів до оцінки рівня прозорості облікової інформації та виявлення ризику її фальсифікації у фінансовій звітності. Узагальнено, що відсутність прозорості облікової інформації для інвесторів негативно впливає на зростання та розвиток фінансових ринків. Визначено пріоритет захисту інтересів інвесторів при розробці політики прозорості облікової інформації компанії. Обґрунтовано три виміри прозорості облікової інформації: 1) обсяг та структура змісту розкриття облікової інформації як характеристики її розкриття, 2) доступ до облікової інформації як характеристика її розкриття, 3) правдиве подання облікової інформації як якісна характеристика її точності та ясності.

Аргументовано важливість фінансової прозорості даних річних звітів для інвесторів та необхідність мінімізації ризиків корпоративного шахрайства і зменшення асиметрії інформації для різних груп стейкхолдерів. Запропоновано аналітичну процедуру оцінки прозорості фінансової звітності компанії, що базується на

© Світлана Калабухова, Тетяна Токарева, 2022

Отримано: 18.12.2022 р.

Рекомендовано до друку: 27.12.2022 р.

Опубліковано: 30.12.2022 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Калабухова С., Токарева Т. Прозорість облікової інформації. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 4. С. 186-197.
DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.186>

визначенні зведеного показника ризику фальсифікації управлінським персоналом у фінансовій звітності інформації про формування прибутків.

За даними річного звіту Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» показано приклад реалізації запропонованої процедури оцінки ризику фальсифікації фінансової звітності управлінським персоналом. Розглянута таблична формалізація аналітичної процедури уможливорює уніфікацію аналітичних розрахунків, сприяє диджиталізації аналітичного процесу та забезпечує підвищення оперативності отримання релевантних даних інвесторами.

Ключові слова: транспарентність; облікова інформація; фінансова звітність; маніпулювання прибутком; управлінський персонал; захист інтересів інвесторів.

Вступ

Серед найпоширеніших змін у сучасному фінансовому ландшафті є зміна ставлення до транспарентності бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Економічна паніка та широко розголошені випадки корпоративного шахрайства спричинили кардинальні зміни у світі бізнесу. У відповідь на це бухгалтерські фірми в усьому світі почали визнавати транспарентність інформації як невід'ємну частину своєї бізнес-моделі. Транспарентність облікової інформації зумовлюється потребою стейкхолдерів у прийнятті економічних рішень. Необхідність забезпечення транспарентності обліку і звітності обумовлена необхідністю зменшення асиметрії інформації для різних груп стейкхолдерів, зниження ризиків фінансового шахрайства, зміцнення корпоративного управління.

Транспарентність облікової інформації є запорукою виходу вітчизняних підприємств на ринки капіталу. Тому проблеми забезпечення транспарентності облікової інформації вітчизняних компаній знаходяться у центрі уваги багатьох українських дослідників. Результати досліджень проблематики транспарентності облікової інформації презентовано в роботах таких учених, як Винниченко Н. В. [1], Головіна Д. В. [2], Задорожний З. [3], Костирко Р. О. [4], Крутова А. [9], Кузіна Р. В. [5], Макарович В. К. [7], Мельник Н. Г. [8], Нестеренко О. [9], Омецінська І. [3], Потриваєва Н. В. [10], Савченко Т. Г. [11], Харламова О. В. [12], Ямборко Г. А. [13].

Огляд вітчизняної літератури вищенаведених науковців показав, що у працях існують різні підходи до дослідження проблем транспарентності облікової інформації. Зокрема, транспарентність обліку вимірюється через рівень публічної доступності облікової інформації, який дозволяє використовувати

прозорі для розуміння показники діяльності підприємства для прийняття рішень користувачами [8]; розробка таксономії XBRL визнається інструментом підвищення рівня прозорості фінансової звітності [9]; висвітлюються основні комунікаційні бар'єри сприйняття облікової інформації, до яких віднесено нечіткість показників фінансової звітності через різне тлумачення облікових концепцій, що може призвести до помилкових значень аналітичних показників [3]; для оцінки транспарентності облікової інформації пропонується використовувати контент-аналіз та індекс транспарентності веб-сайтів корпорації, розрахований на основі бальної оцінки показників транспарентності [11].

Також інструментом транспарентності фінансового та управлінського обліку визнається вартісно-орієнтована звітність, що складається із звіту про дохідність акцій та інформацію з ринків капіталів, звіту про створення вартості; звіту про стратегічні переваги [4]; оцінка транспарентності фінансової звітності, звітності з організації управління і соціальної відповідальності компаній розглядається через якісні критерії публікацій інформації, доступу до інформації та обсягів і структури розкриття фінансової та нефінансової інформації про діяльність компаній на сайтах [1], транспарентність управлінської звітності покладається в основу прийняття ефективних рішень внутрішніми користувачами інформації [2].

У публікаціях акцентується увага на ролі облікової політики для забезпечення транспарентності фінансової звітності [7]; транспарентність визнається обов'язковим атрибутом фінансової звітності [13], до постулатів транспарентної фінансової звітності віднесено прозорість, відкритість, доступність, репрезентативність, релевантність та інклюзивність доступу [12]; транспарентність

розкривається через повноту висвітлення інформації у фінансовій звітності згідно з МСФЗ [10]; досліджується прозорість корпоративної звітності як розкриття зовнішньої інформації (огляд ринку та макросередовища) та внутрішньої інформації (стратегія створення вартості, управління вартістю, вартісна база), огляд ринку визнається обов'язковим атрибутом прозорості корпоративної звітності [5].

Вивчення різних думок вітчизняних науковців, наведених у значній кількості публікацій, дозволило зробити узагальнення, що прозорість облікової інформації розглядається зазвичай за різними видами облікової звітності та у трьох аспектах: 1) обсяг та структура змісту розкриття облікової інформації, 2) доступ до облікової інформації, 3) правдиве подання облікової інформації (рис. 1).

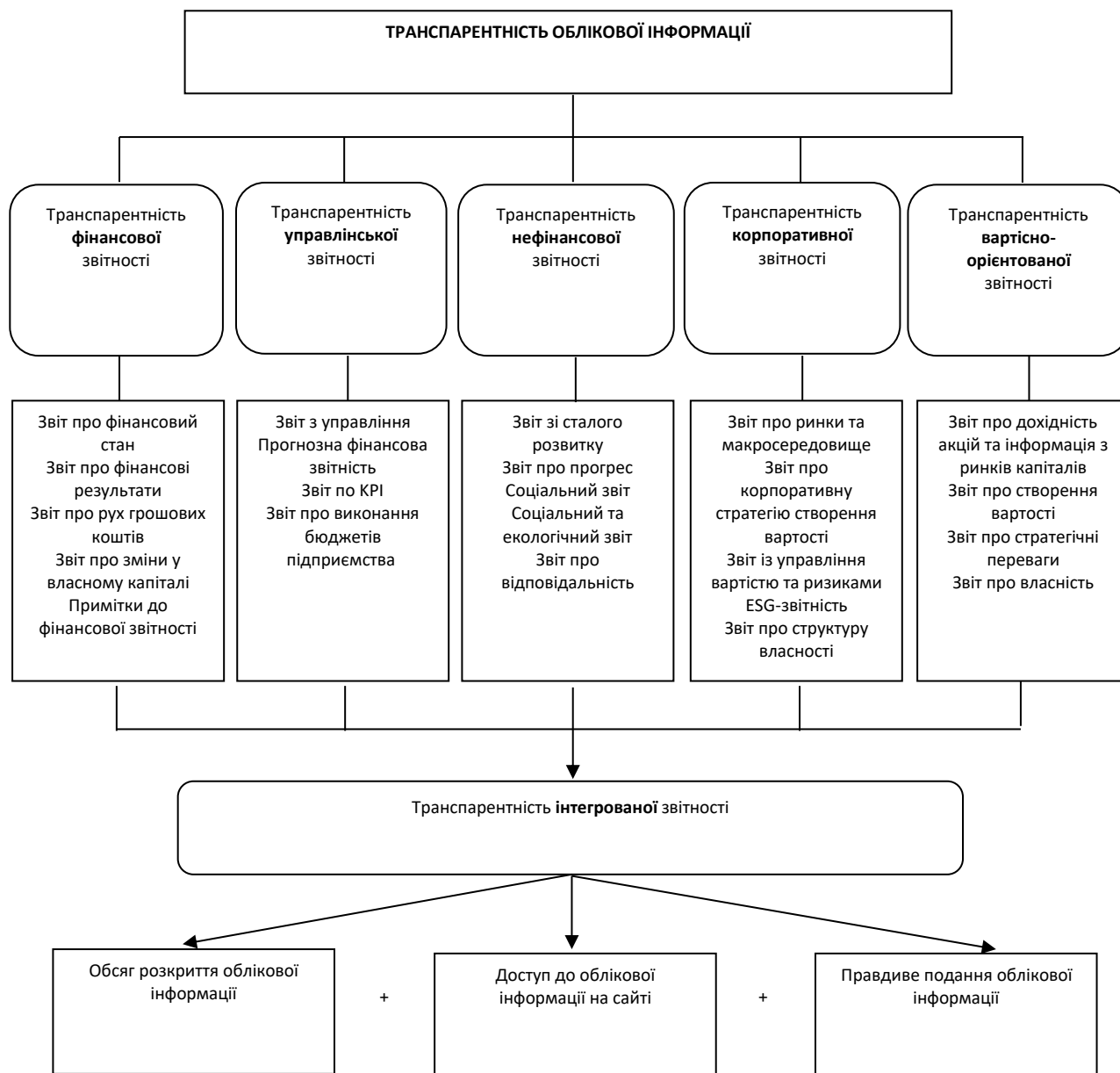

Рис. 1. Прозорість облікової інформації у світлі парадигми інтегрованої звітності

Джерело: розроблено авторами з використанням [6].

Оскільки стейкхолдери приймають важливі рішення щодо інвестицій на основі фінансової

інформації, не можна ігнорувати важливість фінансової прозорості. Для інвесторів важливо

мати більше доступу до фінансових даних про компанію. Саме прозорість фінансової звітності допомагає інвесторам приймати певні інвестиційні рішення, але іронія полягає в тому, що окремі компанії готують фінансові звіти так, щоб дати інвесторам загальне уявлення про ефективність діяльності, але приховати важливу інформацію про формування фінансових результатів. Тому вкрай важливо оцінювати прозорість фінансової звітності в контексті правдивого подання облікової інформації про фінансові результати діяльності для власників та інвесторів.

Втім, в умовах сьогодення серед вчених немає єдиного підходу до процедури оцінки прозорості (прозорості) фінансової звітності. Загалом дослідниками розробляються методики, що спрямовані на оцінку рівня прозорості фінансової звітності через призму її відповідності якісним характеристикам корисної фінансової інформації згідно з міжнародними стандартами фінансової звітності; пропонуються розрахунки певних індикаторів, що показують незвичні відхилення від показників попередньої «нормальної» діяльності; вивчається невідповідність облікових методів та прийомів нормативним документам в контексті забезпечення впевненості щодо достовірності інформації. Отже, з практичної точки зору актуальною є розробка комплексної методики оцінки рівня прозорості фінансової звітності компанії, яка б враховувала захист інтересів інвесторів.

Мета та завдання статті

Мета статті полягає у розробці процедури оцінки прозорості фінансової звітності компанії, що базується на визначенні зведеного показника ризику фальсифікації управлінським персоналом у фінансовій звітності інформації про формування прибутків. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: провести критичний аналіз існуючих у зарубіжній практиці підходів до оцінки рівня прозорості облікової інформації та виявлення ризику її фальсифікації у фінансовій звітності; розробити технологію оцінки прозорості фінансової звітності в контексті виявлення правдивості подання облікової інформації управлінським персоналом; формалізувати аналітичний

процес для його диджиталізації та підвищення оперативності отримання релевантних даних інвесторами.

Виклад основного матеріалу дослідження

Облікова інформація впливає на інвестиції, продуктивність і додану вартість фірм. Виокремлюють три канали використання облікової інформації: 1) для виявлення перспективних інвестиційних можливостей, 2) для контролю та дисципліни менеджерів спрямовувати ресурси на проекти, які в першу чергу приносять користь не менеджерам, а власникам капіталу, а також для запобігання крадіжці, 3) для зменшення інформаційної асиметрії серед інвесторів [29, с. 66-67]. Відсутність прозорості облікової інформації для інвесторів негативно впливає на зростання та розвиток фінансових ринків. Така відсутність перешкоджає потенційним інвесторам інвестувати на ринку, незалежно від того, чи знаходяться ці інвестори в країні чи за її межами. Прозора бухгалтерська інформація зменшує ризики, пов'язані з інвестиціями [21, с. 16].

Конструкт прозорості облікової інформації має три виміри, що складаються з розкриття (disclosure), точності (accuracy) та ясності (clarity). Розкриття інформації має на увазі як своєчасний доступ для зацікавлених сторін, так і кількість представленої інформації; точність визначається як облікова інформація, яка суворо відповідає стандартам бухгалтерського обліку; ясність визначається як зосередженість на актуальності та надійності інформації для прийняття рішень зацікавленими сторонами [26, с. 114-115].

Як правило, непрозорість компанії щодо її фінансових результатів зумовлює підозру з боку її користувачів, наносячи тінь на її імідж. Відносини з інвесторами, банкірами, з аналітиками та консультантами з інвестицій, із засобами масової інформації є надзвичайно важливими для досягнення цілей, пов'язаних із фінансовим іміджем [24, с. 56]; прозорість має вирішальне значення для довіри до компанії, комунікація між менеджерами та власниками базується на правді [24, с. 59]. Коли мова йде про прозорість облікової інформації, три основні напрямки дослідження слід розглядати як такі, що надають докази щодо прозорості фінансової звітності: 1) прогноз інвестиційного

аналітика; 2) релевантність цінностей; 3) управління прибутками [19, с. 39]. Впровадження інформаційних систем бухгалтерського обліку суттєво впливає на транспарентність фінансової звітності [20, с. 10].

Прозорість фінансової інформації не впливає на точність прогнозу прибутків компаній, однак склад ради директорів мав істотний негативний вплив на точність прогнозу корпоративних прибутків. Через зв'язок між радою директорів і головою правління, пов'язані топ-керівники можуть бути не в змозі ефективно виконувати свої наглядові завдання, вони можуть зловживати своїм становищем і владою, контролюючи плани привілеїв і заробітної плати та гарантії своєї роботи [23, с. 81, 83].

Транспарентність облікової інформації не має чітко визначеного вимірника. Існує багато показників, які можуть вимірювати транспарентність фінансової звітності. Зокрема, індекси транспарентності, що були розроблені професійними установами та окремими науковцями, уможливають оцінку рівня прозорості фінансових звітів. Професійними установами були розроблені такі індекси прозорості: The Index of the Center for International Financial Analysis and Research (CIFAR), German Business Administration Index (VBR), Information Disclosure and Transparency Rankings System (IDTRS) Index, Transparency and Disclosure Index, prepared by Standard & Poor's [14, с. 42-46].

Standard & Poor's розробив Індекс прозорості та розкриття інформації (T&D Index - TDI), який складається з 79 пунктів із загальною кількістю 98 балів, розділених на три підкатегорії: 1) інформація про структуру власності та права акціонерів, яка включає 14 пунктів; 2) інформація про фінансову прозорість та розкриття, яка включає 36 пунктів; 3) інформація про структуру та процедури ради директорів і включає 29 пунктів. Усі елементи оцінюються шляхом дослідження річних звітів компанії та пов'язаної з ними інформації. Кожен пункт оцінюється як нуль балів, якщо інформація, пов'язана з пунктом, не розголошується; в іншому випадку йому присвоюється один або два бали, залежно від рівня важливості. TDI кожної компанії розраховується за таким рівнянням [17, с. 4]:

$$TDI = \text{Сума виставлених балів} / 98 \text{ балів} \times 100\% \quad (1)$$

Отримане значення порівнюється з пороговим (менше 70% - низька транспарентність, від 70% до 84% - нормальна транспарентність, від 85% до 100% - максимальна транспарентність) та робиться відповідний висновок про транспарентність облікової інформації та інвестиційну привабливість. Цей індекс вважається одним із найбільш використовуваних індексів у зарубіжній бухгалтерській літературі при оцінці рівня транспарентності фінансової звітності.

Також у фаховій літературі виокремлюють дві групи методів виявлення ризиків транспарентності облікової інформації. Перша група методів зосереджена на річному звіті як джерелі контент-аналізу інформації про ризики. Методи другої групи зосереджені на обговоренні та аналізі фінансових результатів, генерованих роботою топ-менеджменту [25, с. 542].

Окремі зарубіжні дослідники підходять до розуміння ризиків транспарентності фінансової звітності з позиції терміну "маніпулювання" в контексті визначення фінансових результатів компанії. Зокрема, маніпулювання прибутками трактується як випадок, коли управлінський персонал компанії застосовує такий механізм облікової політики або креативну облікову практику, які уможливають сприятливо розкривати показники діяльності компанії у фінансовій звітності для власників та інших стейкхолдерів [30, с. 24].

Однією з моделей визначення рівня ризику транспарентності фінансової звітності, яка базується на розрахунку інтегрального показника (M-Score) та дозволяє визначити, чи здійснює компанія маніпуляції з обліковими даними, чи ні, а також встановити, за допомогою використання якого інструменту це було здійснено, є модель Бенейша [30]. Дана модель набула розповсюдження в різних країнах світу, що свідчить про можливість її застосування й у вітчизняній практиці.

Застосування цього методу дозволяє на основі використання інформації з фінансової звітності за два звітних періоди (звітний – (1), попередній – (0)) встановлювати наявність викривлення облікової інформації в результаті здійснення маніпулятивної поведінки

управлінського персоналу. Для пошуку викривлень, що можуть свідчити про здійснення облікових фальсифікацій або маніпуляцій, Бенейш запропонував 8 розрахункових змінних:

1) індекс частки щоденної інкасації торгової дебіторської заборгованості (Days' sales in receivables index, DSRI). Показник частки щоденної інкасації торгової дебіторської заборгованості (ЧДЗ) визначається як торгова дебіторська заборгованість поділити на чистий дохід, $DSRI = ЧДЗ_{(1)} / ЧДЗ_{(0)}$;

2) індекс валової рентабельності (Gross margin index, GMI). Показник валової рентабельності (ВР) визначається як валовий прибуток поділити на чистий дохід, $GMI = ВР_{(0)} / ВР_{(1)}$;

3) індекс якості активів (Asset quality index, AQI). Показник якості активів (ЯА) визначається як (необоротні активи – основні засоби) поділити на активи, $AQI = ЯА_{(1)} / ЯА_{(0)}$;

4) індекс чистого доходу від реалізації (Sales growth index, SGI). Показник чистого доходу від реалізації (ЧД) визначається за звітом про прибутки і збитки, $SGI = ЧД_{(1)} / ЧД_{(0)}$;

5) індекс норми амортизації (Depreciation index, DEPI). Показник норми амортизації (НА) визначається як амортизація поділити на основні засоби, $DEPI = НА_{(0)} / НА_{(1)}$;

6) індекс частки невиробничих операційних витрат у чистому доході (Sales, general, and administrative expenses index, SGAI). Показник частки невиробничих операційних витрат у чистому доході (ЧНОВ) визначається як (витрати на збут + адміністративні витрати + загальногосподарські інші операційні витрати) поділити на чистий дохід, $SGAI = ЧНОВ_{(1)} / ЧНОВ_{(0)}$;

7) індекс левериджу (Leverage index, LVGI). Показник левериджу (Л) визначається як зобов'язання поділити на активи, $LVGI = Л_{(1)} / Л_{(0)}$;

8) показник грошової маневреності активів (Total accruals to total assets, TATA). Показник грошової маневреності активів (ГМА) визначається як (зміна оборотного капіталу – зміна грошей та їх еквівалентів – амортизація) поділити на активи, $TATA = ГМА_{(1)}$.

Наведений набір показників спрямований на перевірку гіпотез стосовно того, чи компанії здійснюють завищення чистого доходу від реалізації продукції (виручки), завищують вартість оборотних активів або здійснюють понаднормову капіталізацію витрат, оскільки це можна спостерігати через збільшення обсягу торгової дебіторської заборгованості, зменшення валової рентабельності продаж, зменшення якісного рівня використовуваних активів.

Зведений показник M-Score, що дозволяє оцінювати ризик фальсифікації фінансової звітності компанії, визначається за допомогою рівняння множинної регресії, в яке підставляються розраховані індекси:

$$M\text{-Score} = - 4,84 + 0,920 DSRI + 0,528 GMI + 0,404 AQI + 0,892 SGI + 0,115 DEPI - 0,172 SGAI + 4,679 TATA - 0,327 LVGI \quad (2)$$

Бенейшем було встановлено, що коли значення M-Score є меншим за (-2,22), то є малоімовірним маніпулювання обліковими показниками при формуванні фінансової звітності, а якщо даний показник є більшим за -2,22, то така компанія, ймовірно, маніпулювала своїми обліковими показниками для їх покращення протягом досліджуваного звітного періоду.

Технологію оцінки ризику прозорості фінансової звітності, адаптовану під вітчизняну практику бізнес-діяльності компаній, запропоновано у табл. 1.

Таблиця 1. Процедура оцінки транспарентності фінансової звітності компанії у частині правдивості подання облікової інформації

Показники фінансової звітності	Звітний період, (1)	Попередній період, (0)
<i>Етап 1. Підготовка інформаційної бази для аналізу</i>		
1. Необоротні активи	315 753	298 437
2. Основні засоби	294 042	211 134
3. Торгова дебіторська заборгованість	49 494	28 129
4. Оборотні активи	195 699	147 554
5. Поточні зобов'язання	77 343	49 046
6. Оборотний (робочий) капітал (п.4 – п.5)	118 356	98 508
7. Гроші та їх еквіваленти	30 540	37 106
8. Активи	511 452	445 991
9. Зобов'язання	152 458	131 710
10. Чистий дохід від реалізації	217 384	159 234
11. Валовий прибуток	135 363	111 012
12. Знос та амортизація	13 755	16 548
13. Витрати на збут, загальні та адміністративні витрати	22 181	21 340
<i>Етап 2. Розрахунок коефіцієнтів для оцінки ризику фальсифікацій фінансової звітності:</i>		
Частка щоденної інкасації торгової дебіторської заборгованості (ЧДЗ), (п.3 / п.10)	0,2277	0,1767
Валова рентабельність (ВР), (п.11 / п.10)	0,6227	0,6972
Якість активів (ЯА), ((п.1 – п.2) / п.8)	0,0424	0,1958
Чистий дохід від реалізації (ЧД), п.10	217 384	159 234
Норма амортизації (НА), (п.12 / п.2)	0,0468	0,0784
Частка невиробничих операційних витрат у чистому доході (ЧНОВ), (п.13 / п.10)	0,1020	0,1340
Лeverидж (Л), (п.9 / п.8)	0,2981	0,2953
Грошова маневреність активів (ГМА), ((Δ п.6 – Δ п.7 – п.12) / п.8)	0,0248	x
<i>Етап 3. Розрахунок індексів коефіцієнтів для оцінки ризику фальсифікацій фінансової звітності:</i>		
Назва індексу	Формула	Значення
Індекс частки щоденної інкасації дебіторської заборгованості (Days' sales in receivables index, DSRI)	$\text{ЧДЗ}_{(1)} / \text{ЧДЗ}_{(0)}$	1,2886
Індекс валової рентабельності (Gross margin index, GMI)	$\text{ВР}_{(0)} / \text{ВР}_{(1)}$	1,1196
Індекс якості активів (Asset quality index, AQI)	$\text{ЯА}_{(1)} / \text{ЯА}_{(0)}$	0,2165
Індекс чистого доходу від реалізації (Sales growth index, SGI)	$\text{ЧД}_{(1)} / \text{ЧД}_{(0)}$	1,3652
Індекс норми амортизації (Depreciation index, DEPI)	$\text{НА}_{(0)} / \text{НА}_{(1)}$	1,6752
Індекс частки невиробничих операційних витрат у чистому доході (Sales, general, and administrative expenses index, SGAI)	$\text{ЧНОВ}_{(1)} / \text{ЧНОВ}_{(0)}$	0,7612
Індекс лeverиджу (Leverage index, LVGI)	$\text{Л}_{(1)} / \text{Л}_{(0)}$	1,009
Показник грошової маневреності активів (Total accruals to total assets, TATA)	$\text{ГМА}_{(1)}$	0,0248

Продовження таблиці 1

<i>Етап 4. Розрахунок зведеного показника для оцінки ризику фальсифікації фінансової звітності:</i>	
M-Score = - 4,84 + 0,920 DSRI + 0,528 GMI + 0,404 AQI + 0,892 SGI + 0,115 DEPI - 0,172 SGAI + 4,679 TATA - 0,327 LVGI	- 4,84 + 0,920 × 1,2886 + 0,528 × 1,1196 + 0,404 × 0,2165 + 0,892 × 1,3652 + 0,115 × 1,6752 - 0,172 × 0,7612 + 4,679 × 0,0248 - 0,327 × 1,009 = -1,910297
<i>Порівняння з пороговим значенням:</i> M-Score < -2,22 (маніпулювання обліковою інформацією є малоімовірним)	-1,910297 > -2,22
<i>Етап 5. Формулювання аналітичного висновку про ймовірність фальсифікації фінансової звітності:</i>	
маніпулювання обліковою інформацією є ймовірним	

Джерело: розроблено авторами з використанням [30; 31; 32; 33]

Висновки та перспективи подальших розвідок

Транспарентність облікової інформації стосується суспільних інтересів та має три характеристики: інформативність (якість), відкритість (доступ) і розкриття (правдивість). Зазвичай дослідники визнають, що прозорість облікової інформації та якість облікової інформації тісно пов'язані. Наразі розуміння дослідниками прозорості бухгалтерської інформації поступово стало більш послідовним, від зосередження лише на якості бухгалтерської інформації до зосередження на захисті інтересів інвесторів. Політика транспарентності облікової інформації має бути невід'ємним елементом стратегії компанії, спрямованої на підвищення рівня її інвестиційної привабливості та довіри інвесторів.

Єдиного стандарту для вимірювання транспарентності облікової інформації в наукових колах немає. Дослідження прозорості облікової інформації проводиться за допомогою різних методів вимірювання. Однак, дослідження прозорості бухгалтерської інформації є дуже важливим, оскільки справжня та ефективна бухгалтерська інформація є наріжним каменем функціонування ринків капіталу.

Проведений аналіз існуючих вітчизняних та зарубіжних методик оцінки транспарентності облікової інформації компаній дає підстави виокремити серед них дві основні групи. Перша група методик базуються на контент-аналізі річних звітів компаній, які містять фінансові та нефінансові дані, з визначенням індексів транспарентності на основі використання бальної оцінки. Друга група методик базується на аналізі причинно-наслідкових взаємозв'язків між показниками діяльності компанії, що беруть участь у формуванні її фінансових результатів, та передбачає оцінку ризику фальсифікацій топ-менеджментом фінансової звітності через асиметрію облікової інформації для власників та інвесторів.

Оскільки не можливо говорити про корпоративну культуру, не думаючи про критерії прозорості у забезпеченні ясності даних фінансової звітності для інвесторів та власників, запропонована процедура оцінки транспарентності фінансової звітності компанії у частині правдивості подання облікової інформації управлінським персоналом уможлиблює посилення якісних характеристик корисної фінансової інформації згідно з міжнародними стандартами фінансової звітності та сприяє підвищенню довіри і захисту інтересів інвесторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Винниченко Н. В., Мірошниченко О. В., Черкай О. О. Прозорість звітності вітчизняних підприємств як передумова забезпечення фінансової стабільності. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 6(23). С.240-246.
2. Головіна Д. В., Куріленко В. В. Транспарентність управлінської звітності як основа прийняття ефективних рішень. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. № 7-8. С. 15-21.

3. Задорожний З.-М., Омецінська І., Муравський В. Determinants of Firm's Innovation: Increasing the Transparency of Financial Statements. *Marketing and Management of Innovations*, 2021. №2, p. 74-86.
4. Костирко Р. О., Замай О. О. Вартісно-орієнтована звітність як інструмент транспарентності фінансового та управлінського обліку. *Економіка та держава*. 2022. № 5. С. 50-55
5. Кузіна Р. В. Транспарентність корпоративної звітності як основа її формування. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки"*. 2015. №12. С. 193–197.
6. Куцик П. О., Корягін М. Інтегрована звітність як нова парадигма розвитку бухгалтерської звітності. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. №5. С. 11-18
7. Макарович В.К., Вигівська І.М. Транспарентність фінансової звітності в умовах застосування МСФЗ. *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Економіка*. 2016. Вип. 2 (48). С. 326–330.
8. Мельник Н. Транспарентність обліку як складова сприятливості ведення бізнесу в Україні. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. № 4. С. 10-17.
9. Нестеренко О., Крутова А., Ставерська Т. Transparency of financial reporting in the conditions of modern information technology. Research and Innovation: Conference proceedings. Yunona Publishing, New York, USA, 2021. P. 112-127.
10. Потриваєва Н. В., Кореновська Т. О. Транспарентність як забезпечення повноти висвітлення інформації у фінансовій звітності. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип.8. С.1169-1171
11. Савченко Т. Г., Бондаренко Р. Р. Порівняльна оцінка транспарентності корпорації «ЕххонМобіл» та НАК «Нафтогаз Україна» в контексті сталого розвитку. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип.7. С.463-468
12. Харламова О.В. *Методологія формування та архітектура транспарентної фінансової звітності*: дисертація на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук. Харків, 2016. 555 с.
13. Ямборко Г.А., Калітенко Д.О. Транспарентність фінансової звітності суб'єктів господарювання України в умовах сталого розвитку. Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасна парадигма в умовах сталого розвитку : зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф., 7 груд. 2018 р. Київ: КНЕУ, 2018. С. 110–112.
14. Mohamed Wedad Alardi, Sultan Mohamed Omar Altass. Transparency index as a preface to support financial reports transparency and to increase shareholder protection level. *European Journal of Accounting, Auditing and Finance Research*, 2021, Vol.9, No. 1, pp.23-84.
15. Abbasova S., Aliyeva M. Huseynova L. Accounting information transparency and business performance: A case of G7 construction companies. *Problems and Perspectives in Management*, 2022. №20(4), p. 518-531. doi:10.21511/ppm.20(4).2022.39.
16. Nascimento, E. S., & Pereira, J. R. The transparency of accounting information as an instrument for the formation of public spheres. *Journal of Accounting and Organizations*, 2022. Vol.16. DOI: <http://dx.doi.org/10.11606/issn.1982-6486.rco.2022.195445>
17. Truong, Loc Dong, Thai Xuan Le, and H. Swint Friday. The Influence of Information Transparency and Disclosure on the Value of Listed Companies: Evidence from Vietnam. *Journal of Risk and Financial Management* 2022. №15. <https://doi.org/10.3390/jrfm15080345>
18. Ibrahim El-Sayed Ebaid. Does the implementation of IFRS improve transparency regarding the company's financial conditions?: evidence from an emerging market. *PSU Research Review*, Emerald Publishing Limited. 2022. DOI 10.1108/PRR-11-2021-0063
19. Khurshid, M. Irshad, S., and Ahmed, S. A. Income Smoothing and Transparency of Financial Statements: Evidence from London Stock Exchange. *Bulletin of Business and Economics*, 2021. №10(4), p.38-43. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6334311>
20. Hanifah Fuadah, Hari Setiyawati. The effect of the implementation of transparency and accounting information systems on the quality of financial reports. *International journal of business management*. 2020. Volume 3. Issue 11.
21. Khaled Adnan Oweis, Hichem Dekhili. The transparency of accounting information and its role in making investment decision (Companies listed on the Saudi stock exchange). *International Journal of Advanced and Applied Sciences*. 2019. № 6(8). P. 16-22.
22. Transparency - Improving local government performance. Chartered Global Management Accountant (CGMA®), 2018. Volume 2. 24 p. URL: <https://www.cgma.org/content/dam/cgma/resources/reports/downloadabledocuments/four-ts-transparency-report.pdf>.
23. Asghar Pakmaram, Jamal Bahri Sales, Sara Leqaeian. The Effects of Transparency of Financial Information and Board Composition on Forecast Accuracy of Corporate Earnings. *International Journal of Finance and Managerial Accounting*, 2018. Vol.3, No.11. p. 81-93.
24. Mariana Man, Maria Ciurea. Transparency of Accounting Information in Achieving Good Corporate Governance. True View and Fair Value. *Social Sciences and Education Research Review*. 2016. №(3) 1. P. 41-62.
25. Nichita, M.E. and Vulpoi, M. Relationship between risk and transparency in the financial statements of professional services entities, *Audit Financiar*, 2016. vol. XIV, no. 5(137)/2016, pp. 540-550, DOI: 10.20869/AUDITF/2016/137/540

26. Satiya Klinsukhon, Phaprueke Ussahawanitchakit. Accounting information transparency and decision making effectiveness: evidence from financial businesses in Thailand. *The Business and Management Review*, 2016. Volume 7, Number 5. pp.112-120.
27. Taha Bahrami, Kaveh Bejan. Firms' Financial Reporting Transparency and the Rank of Financial Reporting Transparency. *Research Journal of Finance and Accounting*. 2015. Vol.6, No.5. p.1-7
28. Nurzi Sebrina, Salma Taqwa, Mayar Afriyenti & Dovi Septiari. Analysis of sustainability reporting quality and corporate social responsibility on companies listed on the Indonesia stock exchange, *Cogent Business & Management*, 2022. DOI: 10.1080/23311975.2022.2157975
29. Robert M. Bushman and Abbie J. Smith. Transparency, Financial Accounting Information, and Corporate Governance. *FRBNY Economic Policy Review*. 2003. P.65-87
30. Messod D. Beneish. The Detection of Earnings Manipulation. *Financial Analysts Journal*. 1999. September/October. P.24-36.
31. Калабухова С.В. Аналіз транспарентності фінансової звітності як інструмент первинного фінансового моніторингу. Облік, аналіз, аудит, оподаткування та фінансовий моніторинг в умовах глобалізаційних змін: тези доп. VIII Міжн. наук.-практ. конф., 08 грудня 2022 року. Київ: КНЕУ, 2022.
32. Калабухова С. В. Уніфікація аналітичних процедур в умовах стандартизації бухгалтерського обліку та аудиту: монографія. Київ: КНЕУ, 2019. 431 с.
33. Річний звіт «Нафтогаз» за 2021 рік. URL: <https://www.naftogaz.com/short/67171076>.

REFERENCES

1. Vynnychenko, N. V., Miroshnychenko, O. V., & Cherkay, O. O. (2020). Prozorist' zvitnosti vitchyznyanykh pidpryemstv yak peredumova zabezpechennya finansovoyi stabil'nosti. *Pryazovs'ky ekonomichnyy visnyk*, 6(23), 240-246. [in Ukrainian]
2. Holovina, D. V., & Kurilenko, V. V. (2018). Transparentnist' upravlins'koyi zvitnosti yak osnova pryynnyattya efektyvnykh rishen'. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, 7-8, 15-21. [in Ukrainian]
3. Zadorozhnyy, Z.-M., Ometsins'ka, I., & Muravs'ky, V. (2021). Determinants of Firms Innovation: Increasing the Transparency of Financial Statements. *Marketing and Management of Innovations*, 2, 74-86.
4. Kostyrko, R. O., & Zamay, O. O. (2022). Vartisno-oriyentovana zvitnist' yak instrument transparentnosti finansovoho ta upravlins'koho obliku. *Ekonomika ta derzhava*, 5, 50-55 [in Ukrainian]
5. Kuzina, R. V. (2015). Transparentnist' korporativnoyi zvitnosti yak osnova yiyi formuvannya. *Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnogo universytetu*. Seriya "Ekonomichni nauky", 12, 193-197. [in Ukrainian]
6. Kutsyk, P. O., & Koryahin, M. (2015). Intehrovana zvitnist' yak nova paradyhma rozvytku bukhhalters'koyi zvitnosti. *Bukhhalters'ky oblik i audyt*, 5, 11-18 [in Ukrainian]
7. Makarovych, V. K., & Vyhivska, I. M. (2016). Transparentnist' finansovoyi zvitnosti v umovakh zastosuvannya MSFZ. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu: seriya: Ekonomika*, 2 (48), 326-330. [in Ukrainian]
8. Mel'nyk, N. (2015). Transparentnist' obliku yak skladova spryiatlyvosti vedennya biznesu v Ukraini. *Bukhhalters'ky oblik i audyt*, 4, 10-17. [in Ukrainian]
9. Nesterenko, O., Krutova, A., & Stavers'ka, T. (2021). Transparency of financial reporting in the conditions of modern information technology. *Research and Innovation: Conference proceedings*. Yunona Publishing, New York, USA, 112-127.
10. Potryvayeva, N. V., & Korenovs'ka, T. O. (2015). Transparentnist' yak zabezpechennya povnoty vysvitlennya informatsiyi u finansoviy zvitnosti. *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, 8, 1169-1171. [in Ukrainian]
11. Savchenko, T. H., & Bondarenko, R. R. (2016). Porivnyal'na otsinka transparentnosti korporatsiyi «ExxonMobil» ta NAK «Naftohaz Ukrainy» v konteksti staloho rozvytku. *Ekonomika i suspilstvo*, 7, 463-468 [in Ukrainian]
12. Kharlamova, O. V. (2016). Metodolohiya formuvannya ta arkhitektonika transparentnoyi finansovoyi zvitnosti: dysertatsiya na zdotuttya nauk. stupenya dokt. ekon. nauk. Kharkiv, 555 p. [in Ukrainian]
13. Yamborko, H. A., Kalitenko, D. O. (2018). Transparentnist' finansovoyi zvitnosti sub'yektiv hospodaryuvannya Ukrainy v umovakh staloho rozvytku. *Oblik, analiz, audyt ta opodatkovannya: suchasna paradyhma v umovakh staloho rozvytku* : zb. materialiv V Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 7 hrud. 2018 r, Kyiv: KNEU, 110-112. [in Ukrainian]
14. Mohamed Wedad Alardi, Sultan Mohamed Omar Altass. (2021). Transparency index as a preface to support financial reports transparency and to increase shareholder protection level. *European Journal of Accounting, Auditing and Finance Research*, 9, 1, 23-84.
15. Abbasova, S., Aliyeva, M., & Huseynova, L. (2022). Accounting information transparency and business performance: A case of G7 construction companies. *Problems and Perspectives in Management*, 20(4), 518-531. doi:10.21511/ppm.20(4).2022.39.

16. Nascimento, E. S., & Pereira, J. R. (2022). The transparency of accounting information as an instrument for the formation of public spheres. *Journal of Accounting and Organizations*, 16. DOI: <http://dx.doi.org/10.11606/issn.1982-6486.rco.2022.195445>.
17. Truong, Loc Dong, Thai Xuan Le, and H. Swint Friday. (2022). The Influence of Information Transparency and Disclosure on the Value of Listed Companies: Evidence from Vietnam. *Journal of Risk and Financial Management*, 15, <https://doi.org/10.3390/jrfm15080345>.
18. Ibrahim El-Sayed Ebad. (2022). Does the implementation of IFRS improve transparency regarding the company's financial conditions?: evidence from an emerging market. *PSU Research Review*, Emerald Publishing Limited. DOI: 10.1108/PRR-11-2021-0063.
19. Khurshid, M. Irshad, S., and Ahmed, S. A. (2021). Income Smoothing and Transparency of Financial Statements: Evidence from London Stock Exchange. *Bulletin of Business and Economics*, 10(4), 38-43. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6334311>.
20. Fuadah, H., & Setiyawati, H. (2020). The effect of the implementation of transparency and accounting information systems on the quality of financial reports. *International journal of business management*, 3, 11, 1-12.
21. Adnan, Khaled Oweis, & Dekhili, Hichem. (2019). The transparency of accounting information and its role in making investment decision (Companies listed on the Saudi stock exchange). *International Journal of Advanced and Applied Sciences*, 6(8), 16-22.
22. Transparency - Improving local government performance. Chartered Global Management Accountant (CGMA®). (2018). Volume 2. 24 p. Retrieved from: <https://www.cgma.org/content/dam/cgma/resources/reports/downloadabledocuments/four-ts-transparency-report.pdf>.
23. Pakmaram, Asghar, Sales, Jamal Bahri, & Leqaeian, Sara. (2018). The Effects of Transparency of Financial Information and Board Composition on Forecast Accuracy of Corporate Earnings. *International Journal of Finance and Managerial Accounting*, 3, 11, 81-93.
24. Man, Mariana, & Ciurea, Maria. (2016). Transparency of Accounting Information in Achieving Good Corporate Governance. True View and Fair Value. *Social Sciences and Education Research Review*, (3) 1, 41-62.
25. Nichita, M. E. and Vulpoi, M. (2016). Relationship between risk and transparency in the financial statements of professional services entities, *Audit Financiar*, XIV, 5(137)/2016, 540-550, DOI: 10.20869/AUDITF/2016/137/540.
26. Satiya Klinsukhon, Phapruke Ussahawanitchakit. (2016). Accounting information transparency and decision making effectiveness: evidence from financial businesses in Thailand. *The Business and Management Review*, 7, 5, 112-120.
27. Taha Bahrami, Kaveh Bejan. (2015). Firms' Financial Reporting Transparency and the Rank of Financial Reporting Transparency. *Research Journal of Finance and Accounting*, 6, 5, 1-7.
28. Nurzi Sebrina, Salma Taqwa, Mayar Afriyenti & Dovi Septiari. (2022). Analysis of sustainability reporting quality and corporate social responsibility on companies listed on the Indonesia stock exchange, *Cogent Business & Management*. DOI: 10.1080/23311975.2022.2157975.
29. Robert M. Bushman and Abbie J. Smith. (2003). Transparency, Financial Accounting Information, and Corporate Governance. *FBNY Economic Policy Review*, 65-87
30. Messod D. Beneish. (1999). The Detection of Earnings Manipulation. *Financial Analysts Journal*, September/October, 24-36.
31. Kalabukhova S. V. (2022). Analiz transparentnosti finansovoyi zvitnosti yak instrument pervynnoho finansovoho monitorynhu. *Oblik, analiz, audyt, opodatkuvannya ta finansovyy monitorynh v umovakh hlobalizatsiynykh zmin: tezy dop. VIII Mizhn. nauk.-prakt. konf., 08 hrudnya 2022 roku. Kyiv: KNEU. [in Ukrainian]*.
32. Kalabukhova S. V. (2019). Unifikatsiya analitychnykh protsedur v umovakh standartyzatsiyi bukhhalters'koho obliku ta audytu: monohrafiya. Kyiv: KNEU. 431 p. [in Ukrainian].
33. Richnyy zvit «Naftohaz» za 2021 rik. Retrieved from: <https://www.naftogaz.com/short/67171076> [in Ukrainian].

Svitlana Kalabukhova, Doctor of Economics, Professor, Professor of Tax Management and Financial Monitoring Department, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Ukraine

Tetyana Tokareva, PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Audit Department, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Ukraine

TRANSPARENCY OF THE ACCOUNTING INFORMATION

Abstract

Introduction. The need to ensure the transparency of accounting information is due to the need to reduce asymmetry of information for different groups of stakeholders, reduce the risks of financial fraud, and strengthen corporate governance. It is extremely important to assess the transparency of financial reporting in the context of truthful presentation of accounting information by management personnel on the formation of financial results of activities to owners and investors. A number of issues remain unresolved related to the analytical procedure for assessing the level of transparency of the company's financial statements, which would take into account the protection of investors' interests and the possible opportunistic behavior of management personnel.

The goal is to develop an analytical procedure for assessing the transparency of the company's financial statements, which is based on the determination of a composite risk indicator of falsification by management personnel in the financial statements of information on the formation of profits.

Method (methodology). The methods of scientific generalization were used in the justification of theoretical approaches to assessing the transparency of the company's financial statements; methods of general scientific abstraction, induction and deduction, analysis and synthesis, analogy - when developing proposals for the practical calculation of a composite indicator for assessing the risk of falsification of financial statements by management personnel; method of coefficients - to form an information base for assessing the risk of falsification of financial statements; index method - to detect changes in the coefficients included in the model for assessing the risk of falsification of financial statements.

Results. A critical analysis of existing approaches in foreign practice to assessing the level of transparency of accounting information and identifying the risk of its falsification in financial reporting was carried out. It is summarized that the lack of transparent accounting information for investors negatively affects the growth and development of financial markets. The priority of protecting the interests of investors during the development of the company's accounting information transparency policy is determined. Three dimensions of the transparency of accounting information are justified: 1) the volume and structure of the content of disclosure of accounting information as characteristics of its disclosure, 2) access to accounting information as a characteristic of its disclosure, 3) truthful presentation of accounting information as a qualitative characteristic of its accuracy and clarity.

The importance of financial transparency of these annual reports for investors and the need to minimize the risks of corporate fraud and reduce the asymmetry of information for different groups of stakeholders are argued. An analytical procedure for assessing the transparency of the company's financial statements is proposed, which is based on the determination of the composite risk indicator of falsification by management personnel in the financial statements of information on the formation of profits.

According to the annual report of the National Joint-Stock Company Naftogaz of Ukraine, an example of the implementation of the proposed procedure for assessing the risk of falsification of financial statements by management personnel is shown. The considered tabular formalization of the analytical procedure enables the unification of analytical calculations, contributes to the digitalization of the analytical process and ensures an increase in the efficiency of obtaining relevant data by investors.

Keywords: transparency; account information; financial statements; profit manipulation; management staff; protection of investors' interests.

Cite as: Kalabukhova, S., & Tokareva, T. (2022). Transparency of the accounting information. *Economic analysis*, 32 (4), 186-197. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.186>